

UN TOPOR DE ARAMĂ DIN JUDEȚUL MEHEDINȚI

GABRIEL CRĂCIUNESCU

În primăvara anului 2003 a fost adus la Muzeul Regiunii Porților de Fier din Drobeta Turnu Severin un topor de cupru de către cetățeanul Marincu Subinof. Acesta a declarat că a găsit piesa în localitatea Breznița de Ocol, jud. Mehedinți, la baza unei pante a dealului Vărănic. Împreună cu descoperitorul, o echipă de arheologi de la muzeu s-a deplasat în punctul indicat de acesta pentru obținerea unor informații suplimentare. Cercetarea nu a adus nici un element în plus, pe o rază de câteva sute de metrii nu a fost găsit nici un fragment ceramic. La distanță mare de punctul indicat de descoperitor au fost găsite câteva fragmente ceramice Criș iar apoi, către vest, în apropierea dealului Vărănic și a unui izvor cu debit destul de mic, am găsit câteva fragmente ceramice aparținând culturii Basarabi. Nici una din aceste descoperiri nu poate fi legată de piesa noastră.

Toporul pe care dorim să îl prezentăm este plat și cu gaură transversală, un topor-ciocan lucrat din cupru. Are o lungime de 21,4 cm, lățimea de 4,4 cm și grosimea de 1,8 cm. Gaura de înmănușare, cilindrică, este dispusă oblic față de verticala piesei și are diametrul de 2,6 cm. iar tăișul arcuit, are lățimea de 2,4 cm. Greutatea piesei este de 1,005 kg. Piesa are pe aproape toată suprafața bavuri, neregularități de la turnare, precum și un oxid verde discontinuu.

Problema folosirii cuprului pe teritoriul României este dezbătută de mai mult timp¹. Descoperirea unui străpungător de aramă într-o așezare aparținând unei faze târzii a culturii Criș² documentează folosirea acestui metal încă din Neoliticul

timpuriu. Aproximativ în aceeași perioadă este documentată folosirea aramei în Orientul Apropiat. Deși apariția metalurgiei aramei trebuie legată de invenția ceramicii, primele piese din acest metal, descoperite în România, par să indice folosirea cuprului nativ prelucrat prin batere la cald. În Neoliticul târziu din România obiectele de cupru, deși mărunte, sunt numeroase (Vulpe 73, 218)³. De acum metalurgia cuprului se va dezvolta rapid și va determina apariția unor piese de dimensiuni mai mari, la confecționarea cărora se va folosi mai mult metal.

În Iugoslavia a existat, deasemeni, preocupare pentru modul de obținere al aramei: nativă sau obținută prin reducere⁴. La Rudna Glava, în Serbia, este documentată exploatarea minieră în vederea obținerii cuprului. Minereul se obținea prin săparea unor puțuri nu prea adânci (Jovanovic, p.19)⁵ din care se obținea metalul. Este posibil ca și în România să fi existat exploatări miniere în această perioadă. Amintim că în zona pe care o avem în vedere, la Baia de Aramă, jud. Mehedinți, există mine pentru care avem atestată o funcționare a lor mult mai târziu, dar nu avem nici un indiciu al exploatării lor în Neolitic sau Eneolitic.

Topoare asemănătoare cu cel prezentat de noi au fost descoperite la Pločnik, în sudul Serbiei, în depozitele I și II. Piese din aceste depozite sunt prezente în două variante: în prima variantă piesele sunt lungi și subțiri iar în cea de a doua variantă piesele sunt mai scurte și mai late. Deși locul de descoperire al acestor depozite se situează la periferia așezării Vinča, se consideră că ele aparțin acestei culturi⁶. Una din piesele de aici prezintă mari asemănări cu toporul de la Breznița, fiind, în plus, decorat cu incizii oblice pe marginea uneia din fețe (Tasić 1995, Pl. III/4)⁷. După periodizarea realizată de Tasić și ținând seama de apartenența lor la cultura Vinča, aceste descoperiri sunt atribuite orizontului de tranziție către Eneolitic sau cel mult Eneoliticului timpuriu I⁸.

Piese de acest tip din Bulgaria au fost împărțite în varianta A și B. Varianta A cuprinde un număr de opt piese care au un profil drept sau aproape drept, iar variantei B îi corespund doar două descoperiri (Todorova)⁹. La aceste piese, partea

situată deasupra găurii de înmănușare are o poziție oblică față de linia generală a piesei. O parte din piesele care fac parte din varianta A prezintă asemănări cu toporul nostru. Este vorba de un exemplar de la Varna¹⁰ și alt exemplar de la Ustra¹¹. De fapt toate descoperirile de topoare de tip Pločnik se situează în zona centrală sau sudică a Bulgariei, singura excepție fiind reprezentată de descoperirea de la Varna.

În Slovacia sunt frecvente piese lungi de tipul Pločnik în cimitirul Tiszapolgár de la Tibava¹².

În România există o mare diversitate tipologică de topoare cu gaură de înmănușare transversală¹³. În cadrul tipului Pločnik, cele mai mari asemănări cu piesa noastră prezintă toporul de la Viișoara¹⁴, iar cel descoperit la Teleac prezintă și el destul de multe asemănări¹⁵.

Privind harta descoperirilor cu topoare Pločnik din țara noastră¹⁶ constatăm că acest tip de topor este răspândit în interiorul arcului carpatic și Moldova. De aceea se consideră că aceste piese aparțin mediului cultural Vinča-Tiszapolgár și Cucuteni¹⁷.

Toporul nostru se încadrează în tipul Pločnik pentru care, în România, există două variante: una reprezentată de piese lungi și subțiri și alta reprezentată de piese mai scurte și late. Apariția pieselor mai scurte și foarte late în nord-vestul țării, l-a determinat pe Al. Vulpe să le încadreze în tipul Buciumi¹⁸, după una din descoperiri. Piese de tipul Pločnik sunt întâlnite în Ungaria, Slovacia, Iugoslavia, Bulgaria și Republica Moldova.

Datarea acestor piese este asigurată de contextul în care s-au descoperit depozitele I și II de la Pločnik, din sudul Serbiei¹⁹, într-o așezare Vinča și de contextul descoperirilor de la Cărbuna²⁰.

Privitor la zonele de acoperire cu descoperiri de topoare de tip Pločnik, observăm că în Balcani întâlnim piese de acest tip în Serbia, mai ales partea ei sudică²¹, în Bulgaria, o descoperire în est și mai multe în centrul și sudul acestei

țări²². Reamintim faptul că în România acest tip de descoperiri este semnalat doar în Transilvania și nordul Moldovei²³. Rezultă că de-a lungul Dunării până în zona munților Carpați și Balcani, nu se cunosc descoperiri de topoare cu gaură de înmănușare de tip Pločnik. Descoperirea aceasta pare să sugereze faptul că topoarele de tip Pločnik sunt de așteptat să apară și în sudul României și nordul Bulgariei. Ar fi greu de presupus ca această zonă care oferă bogate resurse de hrană dar mai puține resurse metalifere, să nu fie cuprinsă în circuitul economic în Eneolitic.

NOTE

- 1A1. Vulpe, Începuturile metalurgiei aramei în spațiul carpato-dunărean, în SCIV, 24, 1973, 2. p.223
- 2N. Vlassa, Unele probleme ale neoliticului Transilvaniei, în AMN, 4, 1967, fig. 6
- 3A1. Vulpe, Începuturile metalurgiei aramei aramei ..., p. 218
- 4B. Jovanović, Metalurgija eneolitskog perioda Jugoslavije, Beograd, 1971
- 5Idem, 19
- 6N. Tasić, Eneolithic cultures of central and west Balkans, Belgrad, 1995, p.155
- 7Idem, Pl. III/4
- 8Eadem, p. 27
- 9H. Todorova, Die kupferzeitlichen Äxte und Beile in Bulgarien, în PBF, IX, 14, München, 1981, 35-36
- 10Idem, p. 35 și Pl. 6/92
- 11Eadem, p. 35 și Pl. 6/98
- 12M. Novotná, Die Äxte und Beile in der Slowakei, PBF, IX, 3, München, 1970
- 13E. Tudor, Topoare de aramă eneolitice din colecția Muzeului Național de Antichități, în SCIV, 23, 1972, 1, p. 19-30
- 14A1. Vulpe, Die Äxte und Beile in Rumänien, II, în PBF, IX, 5, München, 1975, T 1/9
- 15Idem, T 1/12
- 16Eadem, T 50 A
- 17Eadem, p. 21
- 18Eadem
- 19B. Jovanović, Metalurgija eneolitskog perioda..., p. 28-29
- 20A1. Vulpe, Începuturile metalurgiei... p. 223
- 21N. Tasić, Eneolithic cultures of central and west Balkans, Belgrad, 1995
- 22H. Todorova, Die kupferzeitlichen ..., T 25/B
- 23A1. Vulpe, Die Äxte und ..., T 50/A

Une hache en airain dans le département Mehedinți

Résumé

Au printemps de l'an 2003, le citoyen Marincu Subinof amène au Musée de la Région Les Portes de Fer Drobeta Turnu Severin une hache en cuivre. Il a trouvé la pièce dans la localité Breznița de Ocol, département Mehedinți, à la base d'une pente de la colline Vărănic.

Notre hache s'encadre dans le type Pločnik, pour lequel, en Roumanie, il y a deux variantes, la première est représentée par des pièces longues et minces et la seconde par des pièces courtes et larges.

La datation de ces pièces est assurée par le contexte dans lequel on a découvert les dépôts I et II de Pločnik, au sud de la Serbie, dans une agglomération Vinča et par le contexte de découvertes de Cărbuna.

Cette découverte suggère que les haches de type Pločnik peuvent apparaître dans le sud de la Roumanie et dans le nord de la Bulgarie.

BIBLIOGRAFIE

Bognár-1972 I. Bognár-Kutzián, The early Copper-Age Tiszapolgár Culture kutzián In the Carpathian Basin, Budapest, 1972

Jovanović - 1971 B. Jovanović Metalurgija eneolitskog perioda Jugoslavije, Beograd, 1971

NOVOTNÁ - 1970 M. Novotná, Die Äxte und Beile in der Slowakei, PBF, IX, 3, München, 1970

Tasić - 1995 N. Tasić, Eneolithic cultures of central and west Balkans, Belgrad, 1995

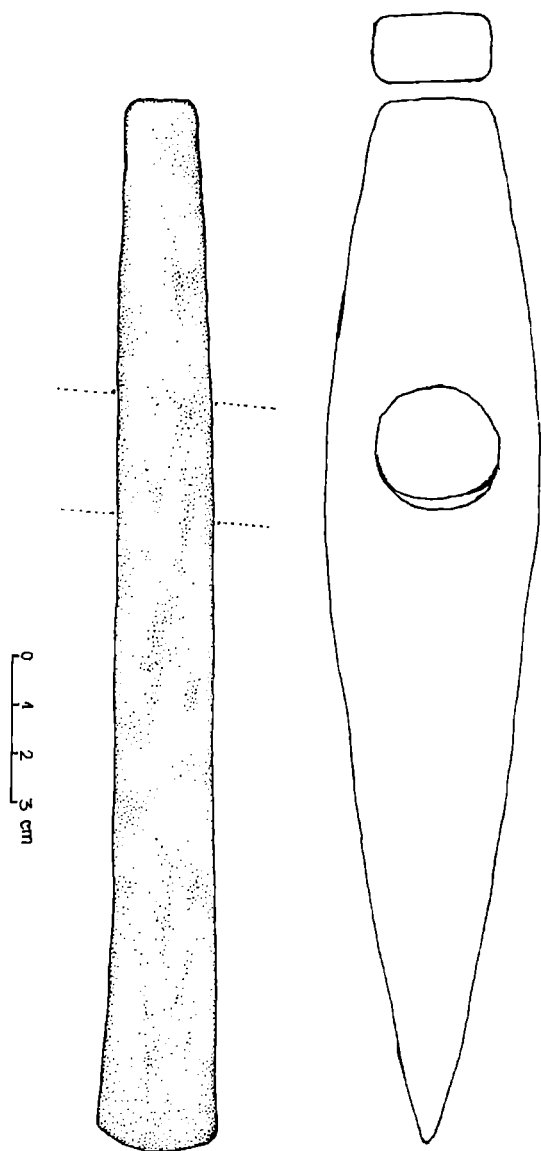
TODOROVA - 1981 H. Todorova, Die kupferzeitlichen Äxte und Beile in Bulgarien, în PBF, IX, 14, München, 1981

TUDOR - 1972 E. Tudor, Topoare de aramă eneolitice din colecția Muzeului Național de Antichități, în SCIV, 23, 1972, 1, p. 19-30

VLASSA - 1967 N. Vlassa, Unele probleme ale neoliticului Transilvaniei, în AMN, 4, 1967, p. 403-423

VULPE - 1973 Al. Vulpe, Începuturile metalurgiei aramei în spațiul carpato-dunărean, în SCIV, 24, 1973, 2. p. 217-237

VULPE - 1975 Al. Vulpe, Die Äxte und Beile in Rumänien, II, în PBF, IX, 5, München, 1975

Fig. 1